

УДК 007:304:659.3

Д. І. Миронюк

КРИМСЬКА ВІЙНА (2014 Р.): ВІЙСЬКОВА ТА ІНФОРМАЦІЙНА

У статті досліджено питання інформаційної війни Росії проти України, особливо Криму, використання дезінформації для загострення напруженості не тільки з Україною, але й з усім міжнародним товариством.

Ключові слова: Кримська війна, дезінформація, інформаційний простір, телеканали, переслідування журналістів, різновиди інформаційної війни.

I. Вступ

З дня початку Кримської війни (1853–1856 рр.) за право панування на Близькому Сході і Балканах минуло 162 роки.

Тоді Росія протиставила себе Османській імперії, Англії, Франції, іншим країнам. Нині – Росія знову на порозі повномасштабної війни. На цей раз – проти України. Не зважаючи на осуд світової громадськості, нехтуючи міжнародними законодавчими актами щодо співіснування держав, усупереч волі народів Криму Росія ввела свої війська на територію півострова та деяких інших регіонів незалежної України. Невже війна більш як півтора столітньої давності так нічого й не навчила Російську імперію?

Крим став не тільки епіцентром розгортання військових дій проти України. Путін і Ко розпочав повномасштабну інформаційну війну, робить усе, щоб про справжню ситуацію в Криму не дізналася ні Росія, ні Європа, ні інший світ.

II. Постановка завдання

Мета статті – на конкретних фактах показати, як Росія веде інформаційну війну проти України, зокрема Криму, як за допомогою дезінформації загострює напруженість відносин не лише з Україною, а й усім міжнародним товариством.

III. Результати

Інформаційна війна – це не лише дезінформація мешканців Росії, Криму, де в останній період не працював жоден український канал.

Інформаційна війна Росії проти України – це грубе порушення Європейської конвенції про транснаціональне телебачення, яке активно пропагує насильство, закликає до міжнародної ворожнечі, це – відключення українських мовників на території АР Крим або повна їх заміна на російські канали. Інформаційна атака Росії – це і захоплення редакцій людьми зі зброєю та російськими прапорами, це напади на українських журналістів, їх залякування, шантаж.

Інформація – потужна зброя, яка вбиває мільйони людей. Ні, вона не знищує фізично, але непоправно впливає на свідомість,

дає змогу керувати людиною так, як того захочеться примхливій владі. Саме тому Росія почала завдавати Україні ударів нижче пояса, починаючи з перших днів березня 2014 р. Так, 5 березня 2014 р. в ефірі новин на телеканалі НТН (програма “Свідок”) вийшов сюжет з назвою “Інформаційно-брехлива війна російських ЗМІ”. До речі, НТНівці одними з перших почали показувати й доводити українському населенню, яку пропагандистську роботу проводять російські ЗМІ, як вони сіють розбрат між народами за вказівками вождя федерації з імперськими амбіціями. Наприклад, один з російських телеканалів розповсюдив інформацію про те, що громадяни України масово залишають Крим і деякі східні області та тікають до справедливої й чесною Росії. На підтвердження цього було показано відзнятий матеріал на одному з пунктів пропуску, нібито на кордоні з Росією. Як у цій ситуації не повірити дійсності? Та біда в тому, що глядач і на думці не мав, як його тонко і дешево обдурили, адже показана на відео велика черга машин на одному з прикордонних пунктів виявилась не на російському кордоні, а на українсько-польському. Лише дуже уважні, але далеко не всі глядачі переконалися в брехні, коли побачили в сюжеті табличку з написом “Шегині”. І були там черги з машинами не з біженцями, а зі звичайними туристами. На одній із прес-конференцій заступник секретаря РНБО Вікторія Сьюмар представила журналістам дані прикордонної служби України за останні тижні роботи, з яких випливало, що ніякого масового переміщення через кордони немає, навпаки, відбулося скорочення числа охочих залишити межі України.

Інший скандал, який виник в інформаційному просторі, пов'язаний із сюжетом про протести в Криму, в якому було використано відео з Київського Майдану ще за листопад 2013 р., а реальної ситуації в АРК російські журналісти воліли б не показувати своїй аудиторії, яка і так налякана терористами “бендерівцями” із Західної України.

Та чи не найбруднішим стало повідомлення в одному з російських ЗМІ такого змі-

сту: "Той факт, що фахівців з переворотів (в Україні. – Д. М.) готували в Польщі та Литві – сумнівів немає, і в експертів не викликає сумнівів. Заняття проходили під виглядом семінарів. Наш журналіст спробував зайти, але його тут же виставили". Проте, знайшлися спеціалісти, які змогли довести неприховану брехню кремлівської пропаганди, і переконати, що в сюжеті під виглядом місця навчання повстанців показали звичайну базу відпочинку, а людину, що їх навчає – її директора [1].

Відомий американський письменник-фантаст Роберт Шеклі якось сказав: "Найприкрише, що в інформаційній війні завжди програє той, хто говорить правду. Він обмежений правдою, а брехун може чесати все, що завгодно". Але, як з'ясувалося згодом, брехні російській владі виявилось замало, і вона перейшла у наступ: почала відмикати українських мовників у АР Крим або ж замінювати їх на російські канали. Повідомлення про готовність відключення українських мовників у Криму з'явилося на сайті Ради Міністрів ще 3 березня 2014 р., а вже 6 березня стало відомо, що першими жертвами, які потрапили під відключення, стали канал "Чорноморської ТРК", "1+1", та "5-й канал". Повідомлення про такі "нововведення" з'явилися на сайті каналу "1+1", газети "Українська правда" та інформаційного порталу "Ukrainews". Наступного дня в АР Крим відключили від Інтернету перший кримськотатарський телеканал АТР, "Інтер" та "Перший Національний". А вже 6 березня в Криму не функціонував практично жоден український канал, який був або закритий, або замінений російським мовником. Ось як виглядала російська блокада українських телеканалів станом на 9 березня:

1. "ІСТV" – відключений
2. "ТЕТ" – відключений
3. "2+2" – відключений
4. "М1" – відключений
5. "СТБ" – відключений
6. "Новий канал" – відключений
7. "НТН" – відключений
8. "Україна" – відключений
9. "К1" – відключений
10. "Мега" – відключений
11. "ТНТ (5 канал)" – відключений
12. "АТР" – відключений
13. "Тоніс" – відключений
14. "НТВ Мир" (замість "Інтера")
15. "Перший російський" ("1+1")
16. "Росія РТР" ("Перший національний")
17. "Росія 24"/"Крим 24" (Чорноморська ТРК)
18. ДТРК "Крим" ("твFM")
19. ДТРК "Крим"
20. "ІТВ"

Вже 10 березня 2014 р. на сайті Незалежного бюро новин зазначено, що (НБН), в Криму повністю припинили транслявання всіх українських мовників по аналоговому телебаченню, а деякі українські канали були ще доступні в кабельних мережах [3].

Які ж причини відключення українських мовників?

Одна з них – "технічна". Друга і чи не найдостовірніша – кримські кабельники відключили українські телеканали, бо їм просто погрожували зброєю [4].

Таким чином, 10 березня 2014 р. у Ялті та Сімферополі остаточно вимкнули всі українські канали, а замість них транслювали російські [5]. За більше ніж тиждень телевізійної блокади жоден з керівників України не дав оцінки ситуації, що склалася в інформаційному просторі на півострові. І лише 11 березня, нарешті, відреагувала українська Нацрада, яка зажадала від українських провайдерів відключити 5 російських каналів: "Вести", "Россія 24", "ОРТ" (Первый канал всемирная сеть), "РТР Планета" та "НТВ-Мир" [6].

Найбільше бруду й брехні в інформаційній війні Росії проти України виллюпнув в ефір у цей період Дмитро Кисельов, той самий Кисельов, для якого на початку його журналістської роботи головним критерієм мала б бути достовірність. Та чим далі його діяльність засвідчувала протилежне. Перше цеберце помиїв московський телеведучий вилив у бік українського народу ще у вересні 2013 р. Спочатку він оперує і трактує по своєму слово "неомазепізм", а Росія в його уяві – єдина держава, яка безкорисливо допомагатиме Україні. Прикладом такої "підтримки" згодом стане Крим. Уже через місяць Кисельов знову пророкує біди нашій країні. А все тому, що Україна "погодилася виконати наказ Європи", звільнивши експрем'єра Юлію Тимошенко. "Дісталось" й экс-президенту України В. Януковичу. Дмитро Кисельов заперечив інформацію, що Україна володіє технологією для знищення хімічної зброї, заявивши, що це "черговий блеф і ляп Януковича" і не обійшов тоді "увагою" Кисельов і УПА. Він з особливою завзятістю підкреслив, що це військове формування, яке співпрацювало з фашистськими окупантами, і саме воно відрізнялося надзвичайною жорстокістю. Та ще більше брехні посипалося з вуст російського телеведучого, коли у Києві з'явився Майдан. Його фантазії, як кажуть, не було меж. Чого вартий його перший матеріал за 8 грудня у "Вести неділи". "Спочатку міліцію жорстоко провокували, калічили і душили газом, а потім лідери протестів закликали на Майдан бідних студентів, і цинічно залишили їх там без будь-якого захисту, як жертву, передбачену політехнологією. За сценарієм потрібна кров", – так коментує Кисельов розгін, який відбувся 30 листопада. Ще через тиждень, 15 грудня, Кисельов розповів про антисанітарію на Майдані, занепад Києва. "Життя в Києві стає більш архаїчним і віддаляється від стандартів сучасного європейського життя, хоч на захід від України, хоч на схід. Сморідний (у прямому сенсі

слова) табір на Майдані немов символізує розруху в головах, а видовище – вже точно не найсвятіше. Хоч би Санта-Клаус не подумав, що в цьому місті його не чекають...”

З подачі Д. Кисельова і його Телеканалу Майдан виглядає заходом без мети, а штурм 11 грудня – виставою. Вина за провокації покладається на опозицію, яку, як стверджують російські журналісти, фінансують західні країни. Ось такої: дісталось і опозиції, і українським журналістам. А вже в лютому 2014 р. дісталось й экс-президенту України В. Януковичу, який нездатний захистити міліцію та розігнати Майдан “демократичними методами”. Якими такими демократичними методами, чому, на якій підставі журналіст чужої держави дає вказівки президенту суверенної держави, можна тільки здогадуватися.

За дезінформацією, озвученою Д. Кисельовим проти України, його імперський покровитель Володимир Путін нагородив телеведучого орденом “За заслуги перед Вітчизною” IV ступеня. А нагороди треба “відпрацювати”. 15 березня 2014 р. в ЗМІ з’явилася інформація, що Д. Кисельов звільнився з посади гендиректора інформаційного директора агентства “Росія сьогодні”. За його словами, причина звільнення – надмірна пропаганда та повна відсутність об’єктивності в російських медіа. Про це він писав у Facebook: “Те, що зараз показують російські ЗМІ – це вже перебір! Я вважаю, що в інтересах держави інформацію можна і навіть потрібно подавати під потрібним кутом. Це нормальна світова практика: щось показувати, а щось замовчувати. Однак, коли реальність не просто спотворюється, а повністю створюється за допомогою новин, як це зараз відбувається в новинах про Україну, то це вже занадто! Я в такому участі не беру”. При цьому російський телеведучий попросив у жителів України вибачення: “Навіть я незчувся, як перейшов межу. Мені соромно за останні три дні роботи підконтрольних мені медіа. Пробачте мене, жителі України”.

Невже до Дмитра Кисельова прийшло, нарешті, прозріння? Якби ж то. Брехун, дезінформатор продовжує діяти за принципом: скільки вовка не годуй, а він все одно в ліс дивиться. І, як вовк, знову заявив пововчому: 16 березня 2014 р. (через день, після каяття) у вечірньому праймі російського федерального каналу “Росія 1” Д. Кисельов, говорячи про події в Україні, спочатку сказав, що Обама посивів від страху, а далі – Росія єдина країна в світі, яка здатна перетворити США на радіоактивний попіл. Тобто риторика його залишається незмінною.

Однак інформаційна війна – це не лише словоблуддя, брехня, а й викрадення журналістів, їх шантаж. За повідомленнями місцевих кримських ЗМІ, 9 березня 2014 р. на кримському півострові зникло до 10 журналістів, активістів Автомайдану та Євромайдану. Так, поблизу Армянська, що на

Перекопському перешийку, невідомі у військовій формі затримали дві групи українських журналістів. Про це повідомив кореспондент “Главкому” Олексій Бик, який перебував у Криму. За словами журналістів, тут було затримано фотокореспондента “Українського тижня” Олену Максименко та двох її друзів, які аж ніяк не представляли ЗМІ. Силовики звернули увагу, що вона зі знайомими прибула на Jeep Wrangler та висловили підозру, що та має намір пересуватися на позашляховику по всій території Криму. За повідомленнями “Української правди”, водночас було затримано і двох активісток Автомайдану Катерину Бутко та Олександрю Рязанцеву. Уже згаданий Олексій Бик звернув увагу, що затримані дівчата мали при собі на видному місці бейджі з написом “Преса”. Та це не зупинило “зелених чоловічків”. Вони поставили затриманих на коліна, обрізали волосся на голові. Та коли бойовики під час обшуку активісток в однієї з них виявили на руці татування “Небесна сотня”, їх звірству не було меж. “Вас вже сотня? Зараз буде 102”. Дівчатам почали погрожувати розстрілом, руки зв’язали пластмасовими “біндерами”. Ще одну групу журналістів, серед яких був і представник “Главкому”, так само було затримано. Озброєні люди вкрали в одного з кореспондентів усю готівку і потім відступили. Серед затриманих найбільше пощастило Олексію Бикю, якого пропустили через КПП, бо його зустрів брат із кримською пропискою на власній машині. Інших журналістів спочатку викинули з машин на землю, а потім повели в невідомому напрямку. Як згодом повідомила спільнота “ЄвромайданSOS”, трьох журналістів, яких затримали під час переходу в Армянськ кримські беркутівці, потім передали співробітникам СБУ із Севастополя. Пізно увечері активіст Автомайдану Олексій Гриценко повідомив у Facebook, що затримані журналісти перебувають у комендатурі Севастополя 12 березня журналістів було звільнено.

Як писала “Телекритика”, утиски та переслідування українських журналістів у Криму стають систематичними. Так, 8 березня на представників ЗМІ в Сімферополі напали озброєні люди, а 7 березня жорстоко побили журналістів у Севастополі. 9 березня на блок-посту біля виїзду з Криму невідомі у формі “Беркуту” брутально обшукали позаштатного фотокореспондента Insider Сергія Гуменюка, погрожували йому фізичною розправою та двічі намагалися привласнити його камери. Така ж доля спіткала і співробітників “Інтеру”, які спочатку зазнали погоні на авто, побиття й залякування. Жорстокого побиття в Севастополі зазнав і режисер 5-го телеканалу Антон Локтіонов, якому зламали пальці. За словами генерального продюсера цього телеканалу, народного депутата України Юрія Стеця (“Телекритика”), до про-

куратури подано запит, а ситуацію щодо нападу на журналістів у Криму розглядати-ме Комітет Верховної Ради України з питань свободи слова та інформації. Засудивши напади на журналістів у Криму та припинення трансляції каналів на території півострова, представник ОБСЄ зі свободи засобів масової інформації Дуня Міятович зазначила, що “тим, хто запроваджує цензуру на засоби масової інформації, не місце в демократичному суспільстві. Повторюю заклик до відповідальних за правопорядок у Криму покласти край знищенню свободи преси і зробити все можливе, щоб гарантувати безпеку журналістів. Відповідальність у решті лежить саме на них”.

Одним із різновидів інформаційної війни, який взяли на озброєння російські загарбники у Криму, є захоплення редакцій. Лише за перші дні березня 2014 р. 7 редакцій місцевих ЗМІ зазнали тиску: від захоплення редакцій людьми зі зброєю та російськими прапорами – до відключення електроенергії та Інтернету. На інтернет-ЗМІ здійснювалися досить потужні DDoS-атаки. Так, наприклад, 1 березня в Сімферополі озброєні люди захопили будівлю. Будинок профспілок, де знаходилася редакція інтернет-видання “Центр журналістських розслідувань” та інформаційний прес-центр. Люди у військовому одязі, що захопили приміщення, представилися “Кримським фронтом” і дали прес-конференцію, яка пройшла під прапором Росії. Після чого загарбники заявили, що тепер у прес-центрі розмістяться представники “Кримського фронту” з огляду на те, що з цієї будівлі “виходить неправдива інформація”. Ще згодом співробітників “Центру журналістських розслідувань” звільнили.

У Криму невідомі захопили студію, орендовану Савіком Шустером. Про це в ефірі каналу “24” повідомив сам журналіст. “Ми орендували студію в Криму, туди запросили Сергія Куніцина, Петра Порошенка, представників кримських татар, але вони не можуть туди потрапити, бо хтось захопив цю студію, ми не знаємо хто”. Інтернет-портал “События Крыма” 3 березня заявив, що періодично стає недоступним користувачам через потужні DDoS-атаки, велика частина яких здійснювалась з Москви. За словами видання, потужна DDoS-атака на портал тривала вже понад тиждень. Того ж таки 3 березня зазнав потужних DDoS-атак і сайт Чорноморської телерадіокомпанії. Як вдалося з’ясувати, велика частина атак здійснювалась з Дніпропетровська, про що в коментарі ЗМІ повідомила головний редактор телерадіокомпанії Олександра Квітко. За її словами, наступного дня, 4 березня, телерадіокомпанії відключили світло. 7 березня у Криму відключили від Інтернету перший кримський телеканал АТР. Про це повідомили у випуску новин Zaman, пише “Центр журналістських розслідувань”. Окрім

цього, зазнав DDoS-атаки ще один ресурс – АТР-сайт “15 хвилин”.

11 березня у Євпаторії в будівлю редакції “Евпаторийская здравница” прибула група агресивно налаштованих громадян на чолі з лідером місцевої організації “Русское единство” Сергієм Кутневим. Вони прийшли “звільняти” неугодного їм редактора Дмитра Оніщука, який склав свої повноваження ще 10 березня, повідомив “Центр журналістських розслідувань”. “Близько 30 осіб спортивної статури перешкождали співробітникам редакції в доступі до їх робочих місць, вимагали розкрити кабінети і дати доступ до бази даних. Заявили, що їх не влаштовує редакційна політика газети і якщо їм зараз же не викличуть редактора, то вони “винесуть і розіб’ють всю техніку”, – написав Д. Оніщук на своїй сторінці Facebook.

Про своє рішення піти з посади у зв’язку з незгодою брати участь у підготовці референдуму про статус Криму, що порушує норми Конституції й закони України, редактор “Евпаторийской здравницы” повідомив “Центру журналістських розслідувань” ще приблизно за тиждень до описаних подій.

13 березня так звана “самооборона” увірвалася до редакції ІРС-Севастополь із заявами, що вони “охоронятимуть” будівлю. Про це “Центру журналістських розслідувань” повідомила головний редактор сайту “Громадська оборона” і директор ІРС-Севастополь Тетяна Ріхтун. За її словами, напередодні вона отримала листа, в якому орендодавці повідомляли про підвищення орендної плати вдвічі. У разі незгоди журналісти повинні були залишити приміщення ІРС-Севастополь у триденний термін. Проте 13 березня увечері представники “самооборони Севастополя” на чолі з якимось П. Журавльовим зайшли у приміщення ІРС і, по суті, заблокували його. “За словами “самооборонівців”, їм надійшов сигнал про якусь терористичну діяльність, вони повинні оглянути приміщення”, – розповіла Ріхтун. “Самооборонівці” також заявили, що прийшли “її захистити”, проте від кого саме – невідомо.

У Керчі невідомі пошкодили частину електрокабелю й електролічильники радіовишки, що належала ТРК “Бриз”. Про це повідомила директор ТРК Олена Батракова. За її словами, були спроби припинити таким чином радіомовлення в Сімферополі та Феодосії. Власник ТРК “Бриз” звернувся із заявою до міліції.

Повідомлення кримських ЗМІ на початку березня 2014 р. нагадували зведення з фронту. Практично не було жодного міста, в якому б не викликали “проблеми” журналістів із російським “Беркутом”, кримською самообороною.

IV. Висновки

1. Українські ЗМІ в Криму не були готові до ведення інформаційної війни. Пропагандистські медійні ресурси Росії – машина з

величезними газовими грошима, яких в Україні немає, з десятирічним досвідом побудови кращими фахівцями ФСБ повної монополізації інформаційного простору. У Росії вже немає незалежних каналів, там вони всі представляють один концерн.

2. Більшість російських телеканалів на території Криму грубо порушили Європейську конвенцію про транснаціональне телебачення через те, що активно пропагували (і продовжують) насильство, жорстокість, закликали (і закликають) до міжнародної ворожнечі, національної зради.

3. Нова українська влада мусить терміново розробити інформаційну стратегію, яка б передбачала захист спільноти та внутрішню демонополізацію українського інформаційного простору, оскільки фактично всі телеканали прямо залежали від влади.

4. РНБО повинна створити серйозний аналітичний центр, який би вивчав виклики й готував на них адекватну відповідь для пропозицій керівництву держави.

5. Незважаючи на те, що в кінцевому підсумку Росія програла інформаційну війну

Україні (жодна з країн світу не визнала анексії Криму), Президент, ВР, Уряд повинні терміново розробити нову концепцію розбудови ЗМІ, яка б стала надійним гарантом захисту здоров'я й життя журналістів, сприяла роботі представників газет, телерадіокомпаній, інтернет-виданням в екстремальних умовах, відповідала європейській тактиці діяльності ЗМІ в період інтервенції.

Список використаної літератури

1. Телеканал НТН (програма "Свідок") 5 березня 2014 р.
2. [Електроний ресурс]. – Режим доступу: <http://tsn.ua/politika/ukrimu>; <http://conflict/rbe.ua/ukrimu>.
3. [Електроний ресурс]. – Режим доступу: <http://nbnew.com.ua/news/115189>.
4. [Електроний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.telekritika.ua/rinok/2014-03-10/91306>.
5. [Електроний ресурс]. – Режим доступу: <http://gazeta.ua/articles/life/ukrayinski>.
6. [Електроний ресурс]. – Режим доступу: <http://vidomosto-ua.com/ukraine/85850>.

Стаття надійшла до редакції 17.09.2015.

Миронюк Д. И. Крымская война (2014 г.): военная и информационная

В статье исследуются вопросы информационной войны России против Украины, в частности Крыма, использование дезинформации для обострения напряженности не только с Украиной, но и со всем международным сообществом.

Ключевые слова: Крымская война, дезинформация, информационное пространство, телеканалы, преследование журналистов, разновидности информационной войны.

Myroniuk D. The Crimean War (2014): Military and Information

The article deals with the information war of Russia against Ukraine on the Crimea Peninsula.

The Ukrainian mass media in the Crimea were not ready to conduct the information war. Propaganda media resources of Russia is a machine with huge gas money, which Ukraine does not have, with decade experience of formation the complete monopoly of information space by the best specialists of Federal Security Service of Russia. There are no more independent channels in Russia, where all of them are presenting the one concern.

The majority of Russian television channels on the Crimea territory blatantly violated The European Convention on Transfrontier Television because they have been propagandizing violence and cruelty, have been pushing for international enmity, for national betrayal.

New Ukrainian governance destined to develop urgently the informational strategy providing protection of the society and inner demonopolisation of Ukrainian information space, because actually all the television channels were directly dependent on the authorities.

The National Security and Defence Council of Ukraine has to create strong analytic center which would study challenges and prepare an appropriate answer for recommendation to the state leadership.

In spite of the fact that in the end Russia lost the information war to Ukraine (none of the world countries recognized the Crimea annexation), The President, the Supreme Council of Ukraine, the Government have to develop urgently a new concept of the mass media formation which would be a dependable guarantee for the protection of journalists' health and life, would support work of spokesmen of news-papers, TV and radio companies, online media in the extremal conditions, would correspond an European tactic of mass media activity during the intervention.

Key words: Crimea, information war, provocation, cable operators, lie, manipulation, journalists.